

**ЗВО «Університет Короля Данила»
Бібліотека ЗВО «Університет Короля Данила»**

Гордість України.

**БЕРЕЗОВСЬКИЙ МАКСИМ САЗОНОВИЧ
(1745-1777 рр.)**

(280 років від дня народження)

Довідкове видання

**Івано-Франківськ
2025**

78.07:314.743

Ч-60

Гордість України. БЕРЕЗОВСЬКИЙ МАКСИМ САЗОНОВИЧ (1745-1777 рр.) (280 років від дня народження) : довідкове видання . Івано Франківськ: ЗВО « Університет Короля Данила» , бібліотека, 2025 . 55 с.

Серед найвизначніших музикантів, якими так щедро обдарувало людство XVIII сторіччя почесне місце належить українцеві Максиму Березовському.

Березовський Максим Созонтович (16 жовтня 1745 – 24 березня 1777) – композитор, диригент, оперний співак, музикант-інструменталіст (віолончеліст / контрабасист), академік Болонської філармонічної академії. Автор духовних концертів та опери «Демофонт» а також першої української симфонії. Класик європейської музики. Вперше в історії української музики поєднав у своїй творчості досвід західноєвропейської музичної культури з давніми традиціями українського хорового співу.

Творчість Максима Березовського має виняткове значення, адже він був одним із перших українських професійних композиторів, який заклав основи української класичної музики, запровадивши західноєвропейські стилі та жанри (симфонія, опера, камерно-інструментальні твори) в українську культуру, а також створивши класичний тип українського хорового концерту. Його духовні твори, як-от «Не отвержи мене во время старости», поєднують національні традиції та європейський досвід, а його спадщина входить до репертуарів європейських колективів

Один із основоположників української композиторської школи. Один із перших українських музикантів європейського рівня та творців класичного типу хорового концерту. Першим з українців написав оперу і симфонію.

Творчість Березовського – епоха в історії української та російської музики, у формуванні композиторської школи. У творчості композитора поєднуються риси бароко і класицизму. Разом з Артемієм Веделем

Березовський був засновником нового напрямку в партесному співі, став визначним творцем хорового письма а capella, багато працював над виробленням нового класичного типу хорового концерту. Частина творів зберігається в рукописах, чимало композицій відомі лише з назв.

Роздумуючи над історичним значенням М. Березовського для української музики, важко не погодитись із думкою М. Антоновича, який вбачав його в тому, «...що він збагатив її своїми безсмертними творами, започаткувавши нову епоху в історії української музики. Українці шанують М. Березовського і як видатного українського композитора, і як українського патріота, який не змирився з приниженнями, яких зазнав у російській столиці.

Постать Максима Березовського є непересічною в українському та європейському музичному мистецтві, особливо, в галузі хорової музики. Як стверджують музикознавці, зокрема відомий український диригент і дослідник творчості М. Березовського

Мстислав Юрченко, саме Максим Березовський та його хорова музика стали відкриттям нового музичного стилю та нової музичної мови. Адже він здійснив перехід від партесного концерту до абсолютно нового (класичного) типу хорового концерту, а також, повернув «слово» в церковну музику, зберігши при цьому прекрасне поліфонічне письмо. І використовував він його саме для підкреслення важливих текстів.

Творчість Максима Березовського (хорові концерти, кантати, опера «Демофонт», літургійні піснеспіви, камерно-інструментальні п'єси) фактично заклала фундамент класицистичної естетики в східно-європейській музичній традиції, що було модою у культурі Західної Європи другої половини XVIII століття. Березовський був одним із творців жанру циклічного хорового концерту, вокального (відповідно до православної музичної традиції) аналогу центрального жанру західноєвропейської інструментальної музики тієї доби: симфонії.

Незаслужено забута в XIX ст., багатьма музикантами недооцінена, силоміць вилучена із української культури, перекручена свавільним словом письменників, повертається до нас творча особистість М.Березовського, як одного з найталановитіших і найтрагічніших митців на тернистому шляху української історії.

Значна частина творчої спадщини Б. тривалий час вважалася загубленою. Муз. дослідники Ю. Келдиш, М. Рицарева, Аf. Степаненко, А. Полехін, М. Юрченко, зарубіжні дослідники Ф. Фетіс (19 ст.), А. Моозер (20 ст.) та ін. віднайшли й реставрували ряд творів композитора. Проте значна частина його надбання й досі відома лише з назв. Існують проблеми з атрибуцією творів. До 1917 хор. твори Березовського входили до репертуару провідних колективів (у т. ч. Петербурзької Придворної співацької капели). Тоді ж було записано на грамплатівки концерт "Не отвержи мене..." та "Вірую" з Літургії. Наприкінці 20 — на поч. 21 ст. твори Б. виконують Російська академічна хорова капела ім. О. Юрлова (Москва), Держ. акад. хор. капела ім. М. Глінки (С.Пб., див. — Придв. спів, капела), акад. капели України "Думка", "Трембіта", "Київ", "Відродження" та багато ін. 1818 вперше було видруковано хор. концерт Березовського "Не отвержи мене...". У 19 — на поч. 20 ст. вийшли друком 4 причастні вірші, хор. концерт "Господь воцарися", Літургія (перекладення для чол. складу) та окремо "Вірую".

В наш час нотні видання творів Б. поповнилися друком віднайдених хорових творів (6 причастних віршів, концерт "Бог ста в сонмі Богов"), скр. сонати та 4-х арій з опери "Демофонт". Поміж щойно віднайдених та ненадрукованих творів 3 клавірні сонати, симфонія C-dur, хор. концерти: 4-голос. "Слава во вишніх Богу" (O-dur) та 2-хорний "Тобі Бога хвалим"(Cr-dur).

В Україні різні аспекти життя і творчості Б. вивчали О. Бенч, К. Берденникова, Є. Болховитінов, М. Боровик, І. Гамова, Н. Герасимова-Персидська, М. Гордійчук, Г. Гостева, О. Зелінський, Т. Золозова, Левченко, Б. Кац, В. Кулик, С. Лісецький, О. Лиховод, О. Москалець, А. Полехін, І.

Пясковський, М. Степаненко, Ю. Чекан, М. Юрченко (1-й і поки що єдиний автор канд. дис. про Б.) та інші. З-поміж представників укр. зах. діаспори — Д. Антонович, В. Витвицький та П. Маценко. В Росії — В. Асоченський, П. Беліков, Ю. Келдиш, Є. Левашов, М. Рицарева, Л. Федоровська, В. Чернушенко та ін.

Про Б. О. Рибников написав музичну драму "Оперный дом" (2000). На честь 250-річчя Б. 1996 відбувся ювілейний всеукраїнський . музичний фестиваль і наук. конф. "Максим Березовський та музична культура 18 ст."(Київ; Чернігів; Глухів), у Глухові було відкрито пам'ятник Березовському і Д. Бортнянському. 2005 пройшла Всеукр. хор. асамблея, відповідно концерти у Києві, Чернігові та Глухові, наук. конф. У Росії віднайдено забуту п'єсу П. Смирнова "Максим Созонтович Березовский". В Україні 2006 розпочато зйомки т/серіалу про Березовського.

Інформація про Максима Березовського має ключове значення для розуміння історії української музики, оскільки він був одним з перших українських музикантів європейського рівня, засновником жанрів симфонії та опери в Україні, а також майстром хорової музики, який поєднав національні традиції з європейськими. Його спадщина, хоч і була частково забута, відновлена і сьогодні є частиною репертуарів українських та європейських колективів, демонструючи унікальні зразки духовної музики

Сьогодні звернення до творчості цього геніального українського композитора як науковцями, так і виконавцями є не просто актуальним, але й гостро необхідним. У час, коли світ активно відкриває для себе українську культуру, ми просто зобов'язані глибше пізнавати свої національні скарби, до яких без сумніву належить хорова спадщина Максима Березовського.

Шануймо українських геніїв, зберігаймо пам'ять про них.

Далеко не кожному діячу культури судилося стати виразником настроїв свого часу, його «візитною картою». Поряд із Дмитром Бортнянським і Артемієм Веделем, Максим Созонтович Березовський (1745—1777) увійшов в історію української музики як яскравий представник бурхливої, переломної для всієї світової культури епохи, що знаменувала собою перехід від бароко до класицизму.

У масштабах української культури фігура Березовського цілком співставна із феноменом Моцарта у західноєвропейському мистецтві. Біографія Максима Березовського, якщо порівнювати її з життєписами інших українських композиторів XVIII століття, містить чи не найбільшу кількість неясних та заплутаних відомостей. Створенню покритого флером романтики образу композитора багато в чому сприяла повість відомого російського письменник.

Епоха українського бароко розкрила світові безліч родзинок талановитого народу. Тисячі українських народних пісень, легенд і казок, сотні надзвичайно яскравих і неперевершених поезій, прозових і ще й драматичних творів українською, польською, латинською, грецькою та церковнослов'янською мовами, іконопис та портрети, скульптури та перші світські пам'ятники, гравюри та офорти, палаци та парки, храми та вирізьблені іконостаси, живопис та золотарство, ткацтво та килимарство, ковальство та гончарство, українська вишивка та писанкарство, лозоплетіння та макраме, в'язання та друкарство. І до всього розмаїття високохудожніх шедеврів традиційних та нових видів

мистецтв та ремесел краян ми можемо констатувати факт появи перших українських композиторів. Українська трійця композиторів епохи бароко – Максим Березовський, Дмитро Бортнянський та Артемій Ведель - зробила значний внесок у подальший розвиток музичної культури на теренах Європи взагалі, і в Україні зокрема.

Місце народження кожної людини створює для неї особливий, неповторний, індивідуальний світ, в якому формуються її основні поведінкові навички, створюється система цінностей, оточення організовує спектр чуттєвих орієнтирів маленької особистості. Особливо це стосується звукової аури, що оточує дитину, надто коли вона наділена підвищеною чуттєвістю до звуків та вродженим відчуттям гармонії. Все це відноситься до «героя» статті, до людини, яка спромоглася піднести музичне мистецтво свого краю до світового рівня – Максима Березовського.

Перший, про кого ми б хотіли повідати Вам, друзі, це український композитор, талановитий співак і диригент, академік Болонської академії, автор першої української симфонії, класик європейської музики **Максим Березовський** (1745-1777).

Напевно, Максиму Березовському не пощастило з біографіями, адже брак достовірної інформації навколо нього щедро компенсувався вигадками та

навіть нісенітницями з боку багатьох авторів. Мабуть, у тому й полягає драма історії, що мозаїка з небагатьох фактів історичної правди та численних вигадок властива біографії митця.

До огляду життєвого та творчого шляху Максима Березовського зверталось багато музикознавців. Це праці та дослідження таких авторів, як: В. Витвицький, О. А. Шуміліна, С. Й. Лісецький, І. Сікорська, І. Пясковський, Л. Кияновська, Ю. Каплієнко-Ілюк, І. Гамова, М. С. Юрченко, Л. Корній, М. Рицарева, В. Вечерський та інші.

Але не всі з наведених вище джерел містять правдиву, точну та документально підтверджену інформацію. Це пов'язано з тим, що впродовж довгого часу життєвий (а відповідно і творчий) шлях композитора обростав певними міфами і, як здавалося донедавна, загальновідомими фактами.

Натомість, праці та дослідження О. Шуміліної про М. Березовського висвітлюють деякі нові біографічні відомості. І, на нашу думку, є вагомими підстави вважати саме ці дані такими, що максимально наближені до правди. Адже ґрунтуються вони на прижиттєвих документах Максима Березовського.

Цікавою та інформативною є стаття О. Шуміліної під назвою «Постать Березовського. Відоме і невідоме». В ній дослідниця наводить низку закоренілих міфів біографії композитора і спростовує їх.

Отже, таємниці супроводжували все життя Максима Березовського, розпочинаючи з року його народження, який ще й досі невідомий. Дехто з дослідників, зокрема Марина Рицарева, стверджує, що народився наш герой – Максим Созонтович Березовський десь близько 1740 або 1741-го рр.

Маючи абсолютний музичний слух, Максим співав у домашній капелі гетьмана Кирила Розумовського, який був великим шанувальником музики, меценатом і усіляко підтримував своїх земляків при дворі.

Виняткова музична обдарованість юнака дуже скоро привернула до нього увагу, і його забирають у Санкт-Петербург, де він стає солістом Придворної співацької капели, директором якої був видатний український музикант Марко Полторацький.

Однак найбільш авторитетні свідчення про наших співвітчизників містяться у монографії видатного німецького вченого, академіка Петербурзької академії наук Якоба фон Штеліна «Відомості про музику та балет в Росії», який особисто знав Максима Березовського.

Болонське стажування Березовського тривало з 1769 до 1773 року. В Італії він мав змогу навчатися в дуже престижного на той час, високоповажного та відомого на цілу Європу педагога – Джованні Батіста Мартіні (більш відомий, як Падре Мартіні).

Максим Березовський провів в Італії кілька років, навчаючись у престижній Болонській філармонійній академії під керівництвом Падре Мартіні та ставши її академіком. У цей період він написав оперу «Демофонт», симфонію та сонату для скрипки і чембало. Його перебування в Італії знаменувало початок розвитку оперного, симфонічного та камерно-інструментального жанрів в українській музиці.

Болонська філармонічна академія. Сучасне фото

Першим документально підтвердженим фактом із біографії Березовського є зарахування його у 1758 р. співаком до капели князя Петра Федоровича (майбутнього імператора Петра III). Князь палко любив музику і у своєму маєтку Оранієнбаум, який він отримав від тітки – імператриці Єлизавети, збудував «Оперний дім» та заснував придворний театр, куди запрошував популярних оперних співаків і композиторів з Італії та оркестрантів з Німеччини.

1762 року Максима Березовського перевели у придворну італійську капелу. Саме в опері італійця Франциско Арайї «Олександр в Індії» молодий Максим Березовський вперше виконав тенорову партію. Також він співав у виставі Вінченцо Манфредіні «Упізнана Семіраміда».

У 1769 році Березовський приїхав до Італії, щоб продовжити навчання в Болонській філармонійній академії, найвідомішому музичному закладі Європи того часу, де навчався сам Моцарт.

В обох постановках Березовський був не лише єдиним виконавцем чоловічих партій, але й єдиним вітчизняним співаком, що свідчило про наявність у нього віртуозної вокальної техніки та про володіння італійським вокальним стилем *bel canto*.

Максим Березовський. *Simphonie Periodiquea Piu Stromenti Composte del Signor BERESCIOLLO № XI*

А потім в його житті раптово з'являється танцівниця Франціна Юбершер. Але хто ж вона, ця балерина? Прізвище її – Überscheer – нагадує прізвище придворного валторніста з оркестру великого князя Петра Федоровича (у майбутньому – Петра III). Саме з нею 19 жовтня 1763 року відбулося весілля Максима Березовського, але ж наречена була католичкою, тому й дозвіл на весілля вимагав спеціального указу, який був підписаний 11 серпня 1763 р. імператрицею Катериною II на щастя молодих...

Про надзвичайний дар композиції Максима Березовського свідчить повідомлення щодо виконання його творів, зафіксоване в придворному камер-фур'єрському журналі 22 березня 1766 р.

В ньому повідомляється, що в бурштиновій кімнаті Царськосельського палацу «придворними півчими був виконаний концерт, створений музикантом Березовським». Саме цей період творчості композитора у середині 1760-х років

слід вважати розквітом його надзвичайного таланту, коли він обіймав посаду придворного капельмейстера, а його музичний стиль сприймався з захопленням та відповідав смакам придворних меломанів.

Це й не дивно, адже його музика чарувала їх не тільки красою; в ній відчували вони поєднання загальноєвропейського та національного стилів, тобто слов'янського, пісенного, що вирізнявся від західноєвропейського, танцювального.

Той час, коли європейські музиканти виборювали місце першого капельмейстера в Росії, Березовському годі й було думати про це. Він усвідомлював, що необхідно здобути визнання в Європі. І довести це можливо було лише творчістю.

За традицією, встановленою ще Петром I, у закордонні відрядження вирушали талановиті юнаки, так звані «пенсіонери», щоб стажуватися у різних галузях мистецтва – архітектури, живопису або музики. Саме завдяки цьому наприкінці XVIII століття Росія вийшла на високий європейський рівень поряд зі своїми сусідами.

В Італії пенсіонери отримували стипендії (500 рублів на рік) від синьйора Пабло Маруцці, представника російської корони, який ще й допомагав їм при звичаїтися до умов життя на чужині. Композитор зобов'язаний був надсилати рукописи своїх музичних творів у Дирекцію Імператорських Театрів.

Стажкуванням в Італії розпочинався етап музичної освіти у Генделя, Глюка й Моцарта. (Найпершим музикантом за кордоном, за свідченням Якоба фон Штеліна, був український бандурист і співак Тимофій Білоградський).

В італійському відрядженні

У травні 1769 року Максим Березовський відбув із Санкт-Петербурга в італійське відрядження. У Болоньї розпочався новий етап його творчого життя: навчання мистецтву контрапункту в знаменитого падре Джованні Баттіста Мартіні.

Італія стала ключовим періодом у житті та творчості Березовського, місцем, де він інтегрував досвід західноєвропейської музичної культури та створив свої найвидатніші твори, які стали основою для подальшого розвитку української класичної музики.

Синьйор Джованні готував Максима до іспиту на звання *maestro di capella* (капельмейстера) у Болонській філармонічній академії. Збереглося й

листування падре Мартіні з петербурзьким двором, в якому йдеться про талант та успіхи Максима. Іспит увінчався успішно, причому одного дня з видатним чеським композитором Йозефом Мисливечеком.

В архівах Болонської академії є манускрипти екзаменаційних робіт від 15 травня 1771 р.: Massimo Beresovsky, moskovito та D. Joseph Misliwecek, Voetum. (За рік до них цей іспит пройшов Моцарт, проте падре Мартіні змушений був допомогти йому у цьому).

В Італії М. Березовський створює оперу «Демофонт», симфонію C-Dur, скрипкову сонату, яку розшукав у Парижі та відредагував Михайло Степаненко.

Про успіх опери «Демофонт» у італійської аудиторії «під час останнього карнавалу» свідчить газета «Новини світу» у Ліворно, яка особливо підкреслювала «добрий музичний смак» нашого композитора.

Максим Березовський був прийнятий до престижної Болонської філармонічної академії в 1771 році, ставши одним із перших іноземних академіків, і його ім'я викарбували на мармуровій дошці поряд з Моцартом.

Максим Березовський навчався та працював в Італії, де створив свої найвідоміші твори, зокрема опери та симфонію, і став першим українцем — академіком Болонської музичної академії. Його перебування в Італії було тріумфом, Ми не маємо прижиттєвого портрета М. Березовського, але можемо досить впевнено стверджувати, що після кількох років італійського стажування музикант справляв враження справжнього європейця: він мав поголене обличчя, носив напудрену перуку, одягався у камзол²⁷ і вільно розмовляв італійською мовою.

До Петербурга Максим Березовський повернувся 19 жовтня 1773 року.

Та що ж він застав там?

Не в найкращий час повернувся він додому. Тривала війна с Турцією, а величезні східні райони Росії (Урал та Поволжя) охопило полум'я селянської революції під проводом Омеляна Пугачова. При дворі відчувався неспокій ще й через претензії «княжни Тараканової» на російський трон.

Знадобилися відчайдушні зусилля, щоб придушити повстання Пугачова та вирішити питання з авантюристкою. Мабуть тоді і виникла легенда про закоханість композитора в «княжну Тараканову» та про видачу її графу Орлову.

Розпочнемо з того, що ця вигадка нічим не обґрунтована, оскільки «княжна Тараканова» з'явилася в Італії тоді, коли Березовського там вже не було. Тому він не міг ані закохатись в неї, ані зрадити її. Викрадення «княжни» графом Орловим відбулось у лютому 1775 року, отже фантазії деяких авторів, зокрема Неллі Топської щодо «княжни» є не лише вигадкою, але й наклепом на композитора.

«Не отвержи мене...»

Після повернення з Італії розпочинається останній, сумний період життя композитора. У мистецтві хорового концерту, тим часом, відбувався спад, музичний стиль Березовського вважався застарілим, а в моді панувала розважальна музика. Він зіткнувся з байдужістю урядовців: йому не було замовлено жодної опери.

Максим ще сподівався отримати посаду першого придворного капельмейстера: його диплом академіка, отриманий в Італії, був переконливою підставою для цього. Проте він дізнався щодо перемовин Дирекції Імператорських Театрів з іншими італійцями на цю посаду. Творча криза збіглася з сімейними обставинами.

З документів відомо, що дружина композитора балерина Франціна Березовська була звільнена зі служби 30 квітня 1774 року. Він залишався на посаді придворного капельмейстера з річною зарплатою «500 рублев», що були на той час величезними коштами, однак жив у борг. Йому обіцяли місце

директора музичної академії в Катеринославі, але не збулося – не пощастило. Він опинився у зашморгу обставин, з яких не бачив ніякого виходу...

Максим Березовський помер 24 березня 1777 року. З архівних документів відомо про виділення коштів на поховання від Дирекції Імператорських Театрів. Проте не відоме місце його поховання, що спричинило чимало версій про самогубство, яку поділяли численні автори XIX століття (митрополит Євгеній Болховітін, письменник Нестор Кукольник та інші). Для історії зберігся документ тих днів – доповідна записка директора імператорських театрів Івана Єлагіна, що Максима Березовського немає на що поховати, оскільки в покійного, як виявилось, не було ні копійки грошей. Директор прохав дозволу поховати його за казенний кошт.

Існує ще одна версія щодо смерті композитора: після знищення Запорізької Січі цариця дуже різко та знахабніло почала поводитись з М.Березовським, тому він вирішив покинути Петербург і їхати додому, в Україну.

На замовлення імператриці Максима Созонтовича по дорозі із Санкт-Петербургу в Малоросію було підступно вбито.

Після вбивства Березовського Катерина II власноручно спалила архів українського композитора-академіка Максима Созонтовича Березовського, заборонивши його твори навіки.

На думку багатьох біографів композитора, зокрема Марини Рицаревої, ця версія не витримує ніякої критики, адже не міг автор творів духовної хорової музики піти на величезний гріх самогубства. Не зберіглося й жодного документа щодо цього з архівів духовної консисторії.

Смерть Березовського, на думку Марини Рицаревої, мала стати наслідком інфекційного захворювання, адже вік артистів та музикантів, вважаючи на важкі кліматичні умови Санкт-Петербурга, не перевищував тоді 40–45 років.

За своє коротке життя композитор пройшов великий шлях від музичного барокко до класицизму, а жанровий діапазон його творів простягається від опери-seria («Демофонт») до камерно-інструментальної музики (соната для скрипки й чембало).

Але найбільшу славу Березовському принесла його хорова творчість, серед якої шедевр хорового мистецтва «Не отвержи мене під час старості...». Цей твір ще молодій за віком людині (ледь більше тридцяти років) по праву вважається вершиною його пошуків, з ним увійшов він в історію музики.

Поринаючи у творчість цього геніального майстра, який віртуозно володів усім інструментарієм сучасної йому музичної композиції, відчуваєш блискучу творчу особистість. Композитор майстерно відтворює монументальне

музичне полотно, що розкриває невичерпне багатство емоцій людини, яка прожила життя і перетерпіла чимало злигоднів.

Це – покайний плач душі, молитва на грані життя і смерті, що вражає усіх, хто хоча б раз почув цію геніальну музику. І поряд з тим – сміливий політ фантазії, щемлива трагедійність і мудрість широкого сприйняття світу.

Максим Березовський не забутий: його духовні музичні твори все частіше виконуються камерними ансамблями України та Росії. Пам'ять композитора вшанована й на рідній Чернігівщині, у Глухові, бронзовим пам'ятником роботи Інни Коломієць.

На жаль, чимало рукописів духовних творів Березовського і багатьох інших церковних композиторів загинуло під час так званої боротьби радянської влади з релігією і церквою, як «опіумом для народу». Вони були спалені у дворі петербурзької капели за наказом ленінградського міськкому комуністичної партії 1930 року.

Цікаві факти про Максима Березовського

- **Перший український симфоніст:** Максим Березовський став першим композитором, який написав симфонію на українських землях. Його симфонія до мажор виконувалася у багатьох європейських столицях і отримала схвальні відгуки критиків.
- **Навчався в Італії:** Березовський був одним із перших українців, хто отримав музичну освіту за кордоном. У Болоньї він вивчав композицію та диригентство, що дозволило йому збагачувати свою творчість європейськими музичними традиціями.
- **Член Болонської академії філармоніки:** Березовський став першим українцем, якого прийняли до цієї престижної музичної установи, де він склав іспит під керівництвом самого Падре Мартіні.
- **Музика, яку використовують досі:** Його твори виконуються і сьогодні в православних церквах України та за її межами. Вони стали невід'ємною частиною літургійного життя.
- **Майстер хорової музики:** Його духовні твори, такі як “Не отвержи мене во время старости” та “Отче наш”, вважаються шедеврами хорової музики, що поєднують українські мелодії з європейськими гармонійними традиціями.
- **Невідоме місце поховання:** До сьогодні залишається невідомим місце поховання Максима Березовського, що додає певного містицизму його постаті.
- **Відновлення спадщини:** Багато його творів було забуто після смерті композитора, але зусиллями українських музикантів і дослідників у XX столітті вони були повернуті до музичного обігу.

Поза сумнівами, М. Березовський був одним з перших українських музикантів, у творчості якого органічно поєдналися різні галузі професійної діяльності музичного митця XVIII століття – церковний півчий і оперний співак, виконавець інструменталіст і капельмейстер, автор світської і духовної

музики. Особи такого рівня обдарованості й професійного вишколу українська музична культура до того ще не знала.

Жанр духовного хорового концерту в творчості

Максима Березовського

Музичну спадщину Максима Березовського становлять як духовні, так і світські (інструментальні) твори. Але збереглися, на жаль, не всі.

Духовні (хорові) твори – Літургія (в якій простежуються риси партесної музики); Причасні вірші; низка духовних концертів, написаних у 60-х роках (серед відомих «Бог ста в сонмі Богов», «Господь воцарися»).

Інструментальні твори – соната для скрипки і чембало, опера «Демофонт», які належать до італійського періоду творчості .

Також нещодавно було віднайдено та виконано три його симфонії - №1 До мажор, №2 Соль мажор, №3 До мажор. Ще зовсім недавно, коли йшлося про творчість, зокрема про хорову творчість Максима Березовського, то з його ім'ям пов'язували в основному тільки написання духовного хорового концерту «Не отвержи мене во время старости». Безумовно, що цей хоровий твір є вершиною творчості композитора та одним із шедеврів української хорової, зокрема духовної музики.

Однак, через відсутність значної частини інших творів, написаних Максимом Березовським, було дещо викривлене та упереджене ставлення щодо тематизму та стилістики, яка притаманна композитору та його творам. Адже концерт «Не отвержи мене» наштовхує лише на думку про глибокий драматизм і трагізм в житті та творчості композитора.

Станом на сьогоднішній день можемо говорити про те, що значна частина хорової спадщини Максима Березовського є віднядена. І цьому вагомому відкриттю ми завдячуємо зокрема Мстиславу Юрченку. Мстислав Юрченко – видатний український диригент, педагог та музикознавець, дослідник життя та творчості Максима Березовського. Вже більше сорока років він займається дослідженням композиторської творчості М. Березовського. Він віднайшов в архівах «Причасні вірші» концертного типу (написані на тексти псалмів),

Літургію св. І. Золотоустого для мішаного хору (яка раніше була відома тільки в перекладі для чоловічого хору), також низку записів творів Максима Березовського

В 2018 році Мстиславом Юрченком було видано збірку під назвою «МаксимБерезовський. Віднайдені хорові концерти. Випуск «А». Концерти чотириголосні». Планується також випуск другої частини «Б», яка повинна містити двохорні хорові концерти.

Саме завдяки цьому відкриттю та виданню цієї збірки ми маємо заповнену значну прогалину в творчості Максима Березовського. І тепер можна сміливо казати, що жанр духовного хорового концерту в доробку композитора займає провідне місце. Над видавництвом цих концертів М. Юрченко працював більше десяти років. До збірки увійшло дев'ять чотириголосних хорових концертів. Сім з них видавалися вперше. Тільки два концерти, а саме «Тебе Бога хвалим» та «Не іма ми інія помощи» були опубліковані в 2012 році в монографії О. Шуміліної «Стильова динаміка української духовної музики XVII-XVIII століть. За матеріалами рукописних колекцій». Але М. Юрченко здійснив нову редакцію нотного тексту. Мстислав Юрченко також підготував до виходу компакт-диск із аудіозаписом (за участі хору Патріаршого собору УГКЦ та хору «Українського фонду духовної музики») віднайдених хорових концертів Максима Березовського.

Ще одна відома дослідниця життєвого та творчого шляху Максима Березовського Марина Рицарева, в своїй монографії, яка присвячена композитору, вказує на те, що в творчості Березовського можна виділити три періоди:

1. Ранній (доіталійський)
2. Італійський
3. Пізній (петербурзький).

Йдеться тут власне про періодизацію написання хорової духовної музики. В ранній (доіталійський) період Березовським були написані такі твори: Літургія, хорові концерти «Господь воцарися», «Бог ста в сонні Богів», «Слава во вишніх Богу», «Не отвержи мене», «Тебе Бога хвалим»,

«Хваліте Господа з небес».

Також, до цього переліку, дослідниця Ольга Шуміліна (в якій була можливість досліджувати київську збірку композицій М. Березовського, яка і стала головним джерелом для дослідження), додає до цього періоду ще такі твори: «Милость і суд воспою» та три двохорні концерти – «Внемліте, людіє мої», «Тебе Бога хвалим» (Соль мажор) та «Всі язици воспещіте руками».

В результаті, інші твори відносяться до 1770-1777 років. Це період перебування композитора в Італії та останні роки життя після повернення в Петербург. Шуміліна вказує на такі твори, які були написані в Італії – «Слава во вишніх Богу», «Всі язици воспещіте руками», «Тебе Бога хвалим», «Господи, силою Твоєю», «Да воскреснет Бог», «Прийдіте і видіте». Дослідниця опирається на те, що саме в цих творах Березовського присутні елементи ранньокласичної музики – композиція, драматургія, фактура, інтонація. До останнього періоду Шуміліна відносить три твори Березовського – «Тебе Бога хвалим», «Не імами інія помощи» і «Не отвержи мене». Це обґрунтовується класичною врівноваженістю композиції, зрілістю задуму, появою лейттематизму у всіх цих концертах.

Ще однією дуже вагомою працею, з якої ми можемо дізнатися багато нових, цікавих та документально підтверджених фактів про життя та творчість М. Березовського, стала нещодавно створена колективна монографія під назвою «Максиму Березовському присвячується» (редактор-упорядник – Ольга Шуміліна). Дана монографія складається з чотирьох розділів, у яких йдеться про постать Максима Березовського, його навчання та професійне становлення, духовно-музичну спадщину та світську музику композитора. В контексті огляду жанру хорового концерту нас цікавить найбільше саме третій розділ, де є статті про духовно-музичну спадщину М. Березовського. До цього розділу увійшли статті Ольги Шуміліної, Тетяни Гусарчук, Мстислава Юрченка та Віктора Слупського.

За новими даними про життя і творчість композитора, які висвітлені в цій роботі, можемо стверджувати, що Березовський був більше світським

музикантом. А тому, написання музики для церкви не входило в його прямі обов'язки. Однак в історію української музичної культури він увійшов саме як духовний композитор та автор хорових концертів, які написані у класичному стилі. Лідія Корній в своїй статті під назвою «Творчість Березовського в контексті української музичної культури XVIII століття» пише так: «У творчому доробку М. Березовського бачимо дві тенденції, що проявилися на стильовому рівні. У світських інструментальних творах та опері він адаптував досягнення західноєвропейської музики пізньобарокового та класичного стилів, які в другій половині XVIII століття панували в Західній Європі, і створив високомистецькі зразки в цих жанрах... Натомість у духовних творах композитор спирався не тільки на західноєвропейську музику, але й на православну музику української традиції й розвивав її, а іноді використовував український музичний фольклор. Це надавало духовним творам самобутності, увиразнювало національну ідентичність».

Підсумовуючи, можемо зробити такий висновок. Попри те, що Максим Березовський працював здебільшого як світський музикант, більшість творів його написана все таки для хору в жанрі духовної музики. А саме – класичного духовного хорового концерту. За даними різних джерел є інформація про понад сорок духовних творів (Літургія, Причасні вірші та Хорові концерти). Але знайдено та опубліковано станом на зараз лише Літургію в 8-ми частинах, 12 Концертів та 10 Причасників. Жанр духовного хорового концерту безумовно займає важливе місце в творчому доробку композитора та в українській музичній спадщині загалом.

Вшанування пам'яті Максима Березовського

Відзначаючи важливість внеску композитора у розвиток світової музики, у 1970-х роках на базі Національної музичної академії України імені Петра Чайковського започаткували курс вивчення його творчості. У Києві також встановлено меморіальну дошку на честь композитора.

Скульптор І. Коломієць. Пам'ятник Максимові Березовському в Глухові 1995 року в Глухові було встановлено пам'ятник композитору (скульптор — Інна Коломієць).

У 1995 році вперше на державному рівні відзначали 250 ювілей видатного українця. Відбулися численні концерти присвячені його творчості, зроблено чималу кількість записів його музичних творів.

2005 року на фасаді Болонської музичної академії встановлено меморіальну дошку на честь українського композитора Максима Березовського. Після Моцарта Березовський став другим композитором-чужинцем, пам'ять якого вшановано в такий спосіб у всесвітньовідомому центрі культури та мистецтв — Болонській академії.

В українських містах **Чернігові та Рівному** в Незалежній Україні іменем Максима Березовського названі вулиці, а в рідному **Глухові** його ім'я гордо носить **Дитяча школа мистецтв**. Він є другим композитором-чужинцем після Моцарта, кому встановлена меморіальна дошка на фасаді Болонської музичної академії. У 1995 році українському композиторові Максимові Березовському у місті Глухові встановлено пам'ятник (автор Інна Коломієць).

У 2022 році в рамках проєкту “Видатні українці” у Києві було встановлено пам'ятник Максиму Березовському на вулиці, яка також носить його ім'я. Його твори стали обов'язковою частиною музичних програм в українських школах та консерваторіях.

Його хорові твори, серед яких справжнім діамантом мистецтвознавці називають «Літургію святого Іоанна Златоустого», його опери «Демофонт» та «Іфігенія», його інструментальна музика, духовні концерти та причасники є вагомим внеском у скарбницю європейської культури. Його творчість залишається маловивченою та по-справжньому ще не оціненою. Віримо, що після Перемоги ЗСУ над заклятим сусідом, який звик привласнювати наші національні надбання, ми ще почуємо на великій сцені Національної опери хорові твори українського композитора Максима Березовського у виконанні кращих українських хорів і ми ще насолоджуватимемось його сонатами та симфоніями у виконанні кращих європейських та американських оркестрів.

Ім'я композитора носить дитяча школа мистецтв у Глухові, вулиці в Рівному та Чернігові.

Максим Березовський був не лише видатним композитором свого часу, а й піонером української музичної класики, який перетворив музику на справжнє мистецтво, що поєднує традиції з новими музичними формами. Його творча спадщина має велике значення для розвитку української та світової музичної культури. Березовський залишається джерелом натхнення для сучасних музикантів і дослідників, які продовжують відкривати його талановиті твори для нових поколінь

Пам'ятник композитору, оперному співаку Максиму Березовському (1745 – 1777) у Глухові (нині Сумська область). Встановлений 1995-го. Бронза. Скульптор – Інна Коломієць. Фото: mamache.wordpress.c

Твори

Його доробки вважаються новаторськими для української музики, ставши першими зразками оперного та камерно-інструментального жанрів в Україні. Твори Березовського справили значний вплив на українську музичну культуру, увійшовши до репертуарів європейських хорових колективів

фрагменти композицій М. Березовського
Концерт «Не отвержи мене» (файл)
виконує капела ім. М. Глінки
Симфонія до мажор (файл)

виконує Pratum Integrum Orchestra

Опери

«Демофонт» (лібр. П. Метастазіо, 1773, поставлена 1774 в Ліворно, Італія),
«Іфігенія» (не закінчена);
Хорові твори

Докладніше: Список хороших творів Максима Созонтовича Березовського
Літургія св. Іоанна Златоустого,
Духовні концерти

Бог в ста сонмі богів
В сі язиці восплещите руками
Господи, силою Твоєю возвеселиться цар
Господь воцарися
Да воскреснет Бог
Милость і суд воспою Тебі, Господи
Не імами інія помощи
Не отвержи мене во время старости
Приїдіте і видіте діла Божії
Слава во вишніх Богу
Тебе Бога хвалим №1
Тебе Бога хвалим №2
Причастники

Блажені яже избрал
В пам'ять вічну
Во всю землю
Знаменая на нас
Радуйтеся, праведнії
Творяй ангели своя духи
Хваліте Господа с небес №1
Хваліте Господа с небес №2
Хваліте Господа с небес №3

Чашу спасенія прийму

Інструментальна музика
Соната для скрипки і чембало (1772)
Симфонія до мажор №1
Симфонія соль мажор №2
Симфонія до мажор №3
сонати для чембало (спірно)

Спадщина

Березовський відомий як композитор, автор духовних концертів, що написані ним після повернення з Італії (найпопулярніший концерт «Не отвержи мене во время старости»). Він поєднав у своїй творчості тогочасний досвід західноєвропейської музичної культури з національними традиціями хорового мистецтва. Разом із Д. Бортнянським створив новий класичний тип хорового концерту.

Духовна музика

Духовні музичні твори Березовського охоплюють Літургію, причасні вірші, хвалебну пісню і ряд концертів, із яких збереглася лише невелика частина. Окрім церковнослов'янських текстів Березовський використовував також тексти англійською (хвалебна пісня) та німецькою мовами («Unser Vater»).

Причасні вірші написані на тексти псалмів переважно подячного характеру, у Березовського вони знайшли ліричне втілення (за винятком «Радуйтеся праведнії» і «Хваліте Господа з небес» №3 урочисто-панегіричної образності). Хорова фактура досить різноманітна, окремі твори мають постійну гармонічну фактуру (напр. «Хваліте Господа з небес» №1), інші поєднують гармонічну з імітаційною («Во всю землю»), або використовують поліфонічну («Блажені яже избрал»), зокрема, фугу («Хваліте Господа з небес» №2). Ще яскравіше ніж у Літургії, в причасних віршах спостерігається мелодизація голосів. Мелодика віршів виразна і різноманітна, і нерідко виявляє схожість з типовими зворотами українських ліричних пісень.

Духовні концерти займають чільне місце у творчості композитора, і були підняті, як жанр, до найвищого музично-художнього рівня[2]. Збереглися лише три концерти— «Бог ста в сонмъ Богов», «Господь воцарися», «Не отвержи». Ці концерти успадкували чимало рис партесних концертів, зокрема поєднання акордової і поліфонічної фактур, однак увібрали й традиції західноєвропейської музики, зокрема нова гармонічна мова із функційно-гармонічною ладовою

системою. Усі концерти являють собою багаточастинні цикли, складені за принципом образного, темпового і фактурного контрасту, однак об'єднані тематичною цілісністю, що досягається інтонаційними зв'язками між крайніми частинами, а в останньому концерті — протягом усього твору. Концерти досить різні як за побудовою, так і характером:

концерт	літературна основа	частини	характер
псалм №81	6: Allegro— Largo— Allegro— Vivace— Moderato— Allegro	урочистий, суворий	«Бог ста в сонмъ Богов»
псалм №92	4: Allegro— Andante— Moderato— Allegro	урочисто- панегіричний	«Господь воцарися»
Псалм №70 (строфи 9- поч.13)	4: Adagio— Allegro— Adagio— allegro	лірико- драматичний	«Не отвержи»

Опера «Демофонт»

Єдина опера композитора— «Демофонт» була написана в Італії і ставилася в м. Ліворно у 1773 році, про що збереглася стаття у місцевій газеті «Notizie del mondo». Збереглися лише 4 арії з цієї опери[3], які свідчать про тісні зв'язки композитора з неаполітанською та венеціанською оперними школами. Орієнтуючись на тогочасні тенденції розвитку опери-серія, Бортнянський виявляє в музиці емоційність і щиросердність, почуттєву ніжність і благородство, мелодичну красу.

Соната для скрипки і чембало

Єдиним відомим інструментальним твором Березовського є Соната для скрипки і чембало, написана в Пізі 1772 року. Рукопис цієї сонати зберігався в Паризькій національній бібліотеці і був розшифрований М. Степаненком та опублікований видавництвом «Музична Україна» в 1983 році.

Соната має три частини, енергійні крайні частини контрастують повільній середній. Як і в опері «Демофонт», Березовський наслідує тогочасні традиції західноєвропейської музики, яскраво виявляючи своє ліричне обдарування.

Бібліографія праць

1. Березовський М. Симфонія [Ноти] / М. Березовський. [б. м.] : [б. в.], 2016. 13 с.
2. Березовський М. С. Хорові духовні твори : до 250-річчя від дня народження М. Березовського / М. С. Березовський. Київ : Центр муз. інформ. Співки композиторів України, 1995. 115 с.
3. Березовський М. С. Арії з опери «Демрофонт» ; партитура, клавір ; вірші П. Метастазіо / М. С. Березовський ; за заг. ред.: В. Белякова, М. Юрченка. Київ : Музична Україна, 1988. 88 с.
4. Березовський М. С. Симфонія in C № 1 / М. С. Березовський // Березовський М. С. Три симфонії ; ред. К. Карабиця ; вст. ст. Л. Івченко. Київ : Музична Україна, 2021. С. 29-51.
5. Березовський М. С. Симфонія in C № 3 / М. С. Березовський // Березовський М. С. Три симфонії ; ред. К. Карабиця ; вст. ст. Л. Івченко. Київ : Музична Україна, 2021. С. 76-104.
6. Березовський М. С. Симфонія in G № 2 / М. С. Березовський // Березовський М. С. Три симфонії ; ред. К. Карабиця ; вст. ст. Л. Івченко. Київ : Музична Україна, 2021. С. 52-75.
7. Березовський М. С. Соната для скрипки і чембало / М. С. Березовський ; публ., роз шифровка та ред. М. Степаненка. Київ : Музична Україна, 1983. 51 с.
8. Березовський М. С. Три симфонії / М. С. Березовський ; ред. К. Карабиця ; вст. ст. Л. Івченко. Київ : Музична Україна, 2021. 104 с.
9. Божественна Літургія українських композиторів та церковні пісні / зібрав, упорядкував та зредагував на мішаний хор Мирон Максимів. 2-ге скорочене вид. Торонто : Musicus Bort-nianskii, 2019.
10. Божественна Літургія. Антологія літургічних співів / зібрав, упорядкував та зредагував на мішаний хор Мирон Максимів. Торонто : Musicus Bortnianskii, 2017.

- 11.Божественна Літургія. Літургічні пісні / зібрав, упорядкував та зредагував на мішаний хор Мирон Максимів. 2-ге скорочене вид. Торонто : Musicus Bortnianskii, 2020.
- 12.Збірник літургійних співів присвячений тисячоліттю Української Православної церкви / [зредагував і впорядкував Василь Завітневич]. Бавнд Брук ; Нью-Джерзі : Видання УПЦ в США, 1979.
- 13.Збірник церковних пісень та колядок / зібрав, упорядкував та зредагував на мішаний хор Мирон Максимів. 2-ге вид. виправлене і доповнене. Торонто : Musicus Bortnianskii, 2011.
- 14.Співи на Літургії: Партитура / [ред. і упор. В. Завітневич] / Науково-Богословський ін-т УПЦ в США, Музичний відділ. Нью-Йорк, 1963.
- 15.Твори М. Березовського. Колекція нотних рукописів та видань. Архів І. Соневицького. Український Католицький університет, Інститут церковної музики (Львів). URL: <https://icm.ucu.edu.ua/arhivy/sonevytskogo/>.

Публікації про Максима Березовського:

1. Ахметшина З. «Селевк» Ф. Арайи : опера и её рукописи в библиотеке Петербургской консерватории / З. Ахметишина // OPERA MUSICOLOGICA, 2014. 3 (21). С. 38-62.
2. Березовський Максим Созонович (1745-1777, академік, композитор, диригент, співак, член Болонського філармонічного товариства) // Освіта Сумщини в іменах: педагогічний довідник / В. Ю. Голубченко ; Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : Університетська книга, 2012. С. 14-16.
3. Белашов В. І. Столиця Гетьманщини Глухів – культурний центр України XVIII ст. // В. І. Белашов // Витоки творчості Максима Березовського: матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 4-13.
4. Близнюк, А. М. Краса Сумщини в слові, музиці, живописі / А. М. Близнюк, М. П. Гурець. Суми : [ТОВ «Видавничо-поліграфічне підприємство» «Фабрика друку»], 2014. 146 с. : іл.
5. Болховитинов Е. Березовский / Е. Болховитов // Друг просвещения. 1805. Июнь. С. 224-225.
6. Бондаренко С. Золоті імена Сумщини : сотні відомих людей, які прославили нашу область / С. Бондаренко, Н. Меднікова // Панорама. 2012. № 3, 11-18 янв. С. А 8-А 9.
7. Боровик М. Талант високий – доля трагічна М. Боровик // **Культура і життя**, 1977, 7 квіт.
8. Вечерський В. Максим Березовський і гетьманський Глухів : до 250-річного ювілею славетного композитора / В. Вечерський, В. Белашов ; Міністерство культури і мистецтв України ; Глухівська міська Рада народних депутатів. Київ ; Глухів : Українознавство, 1995. 32 с. : іл. (Бібліотека журналу «Пам'ятки України» ; кн. 24).

9. Витвицький В. Максим Березовський. Життя і творчість / В. Витвицька ; [редкол.: В. Гаюк, Я. Якуб'як, Ю. Ясиновський ; наук. ред. Л. Кияновська]. Львів : Логос, 1995. 111 с.
10. Витвицький В. Максим Березовський : життя і творчість / В. Витвицький. Держзі Ситі : Видавництво М. П. Коць, 1974. 95 с. : нот.
11. Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. 48 с.
12. Галюк М. Терновий вінок генія / М. Галюк // Укр. муз. газ. 2001. № 1-2. С. 8.
13. Геній духовної музики : 270 років з дня народження Максима Березовського : [народився на Сумщині у місті Глухові] // Урядовий кур'єр. 2015. № 198, 24 жовтня. С. 8.
14. Гулей Л. Український Моцарт : виховний захід для учнів старших класів : [український композитор, уродженець Сумщини Максим Березовський (1745-1777)] / Л. Гулей // Мистецтво в школі. 2012. № 7. С. 6-13.
15. Гавалюк Р. І. Про архів Болонської філармонійної академії. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02XFo9hTr4cXAxj
16. Гавалюк Р. І. Правда і міфи про Болонську академію. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rFMubPjJkc4&fbclid=IwAR0k6HEeDZkQ>
17. Гамова І. Хорова поліфонія М. Березовського в контексті західноєвропейської традиції. Мистецькі обрії `2001-2002: альманах. Вип. 4-5. Київ, 2003. С. 175-182.
18. Гурець М. П. Доля українського Моцарта // М. П. Гурець // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського /

- Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ;
[редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів.[б. в.], 1995. С. 41-43.
19. Гусарчук Т. Шкода, що доля була такою жорстокою... / Т. Гусарчук
// Культура і життя, 1995, 1 лист. До 250-річчя від дня народження М.
Березовського // Музика. 1996. № 1. С. 2-9. : фотоіл.
20. Дев'ять хорових концертів Максима Березовського: повернення
української духовної музики. Музика. Український інтернет-журнал.
URL: <http://mus.art.co.ua/dev-iat-khorovykh-kontsertiv-maksyma-berezovs-ko-ho>
21. Заїка О. Я. Стан культури в Україні XVIII ст. та творчість Максима
Березовського / О. Я. Заїка, В. В. Заїка // Витоки творчості Максима
Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з
дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних
депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В.
Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 45-47.
22. Заїка В. В. Глухів – Батьківщина Максима Березовського / В. В. Заїка //
Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової
конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С.
Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський
держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995.
С. 22-27.
23. Золозова Т. Знахідка – скрипкова соната / Т. Золотова // Музика. 1982.
№ 3.
24. Іванов В. Велич творця / В. Іванов // Укр. культура, 1995. № 9-10.
25. Івченко Л. В. Справа № 907 / Л. В. Івченко // Музика. 2001. № 4-5. С. 28-
30 ; № 6. С. 25-26.
26. Івченко Л. В. Таємниця симфонії синьйора Березейоло / Л. В. Івченко
// Музика. 1996. № 1. С. 6-8.
27. Ільїн О. Л. Андрій Рачинський – вчитель Максима Березовського / О. Л.
Ільїн // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової
конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С.

Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 30-33.

28. Ільїн О. Л. Трагічна доля українських співаків Придворної співацької капели / О. Л. Ільїн // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 37-38.
29. Каплієнко-Ілюк Ю. Риторична символіка в хоровій творчості М. Березовського] / Ю. Каплієнко-Ілюк // Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського : збірник наукових статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25–26 лютого 2016 року / Глухівський національний пед. ун-т ім. О. Довженка, Наукове т-во студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених Глухівського НПУ ім. О. Довженка ; [редкол.: І. Г. Довжинець, Г. П. Голяка, О. С. Благосмилов та ін.]. Глухів : ПВП «Видавничий будинок “Еллада”», 2017. С. 4-7.
30. Карась Г. В. Максим Березовський в музичній культурі української діаспори / Г. В. Карась // Українська музика : науковий журнал / Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка ; [гол. ред. Л. О. Кияновська ; редкол.: І. Я. Зінків, О. Т. Катрич, Г. Кронес та ін.]. Львів : Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка, 2023. № 1 (44). С. 16-28. Режим доступу: <http://journals.lnma.lviv.ua/index.php/ukrmuzyka/article/view/693/662>.
31. Келдыш Ю. Итальянская опера М. Березовского / Ю. Келдыш // Очерки и исследования по истории русской музыки. Москва, 1978. С. 113-129.
32. Кияновська Л. Максим Березовський. Життя і творчість / Л. Кияновська ; передмова В. Витвицький / [редкол.: В. Гаюк, Я. Якуб'як, Ю. Ясиновський ; наук. ред. Л. Кияновська]. Львів : Логос, 1995.

33. Кияновська Л. Максим Березовський / Л. Кияновська // Розповіді про композиторів. Київ. 1994. Вип. 1. С. 57-70.
34. Кияновська Л. О. М. Березовський – міф і реальність. URL:
<https://youtu.be/JBr5P4Pp-nM>
35. Каплієнко-Ілюк Ю. М. Березовський – український послідовник Падре Мартіні. Музичне мистецтво і культура: Науковий вісник ОДМА ім. А. Нежданової: зб. статей. Вип. 9. Одеса, 2008. С. 261-268.
36. Колеснікова Л. В. Музична спадщина М. Березовського в сучасному духовному житті / Л. В. Колеснікова // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 43-45.
37. Кондратенко І. Духовна спадщина Д. Бортнянського та М. Березовського в богослужбовій практиці Київського митрополичого хору / І. Кондратенко // Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського : збірник наукових статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25–26 лютого 2016 року / Глухівський національний пед. ун-т ім. О. Довженка, Наукове т-во студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених Глухівського НПУ ім. О. Довженка ; [редкол.: І. Г. Довжинець, Г. П. Голяка, О. С. Благосмилов та ін.]. Глухів : ПВП «Видавничий будинок “Еллада”», 2017. С. 7-10
38. Королюк Н. Максим Созонтович Березовський / Н. Королюк // Маленькі історії про українських композиторів 18–20 ст. Київ : Журнал «Радуга», 1998. Ч. 1. С. 9-26.
39. Кукольник Н. Максим Созонтович Березовский / Н. Кукольник // Сказка за сказкой. Санкт-Петербург : Тип. К. Крайя, 1844. Т. 4. С. 281-396.
40. Кухаренко Р. Максим Березовський – «український Моцарт» / Р. Кухаренко // Міграція. 2019. № 10, жовтень. С. 15.
41. Лебединська Т. Світочі / Т. Лебединська // Українська культура. 1993. № 1.

42. Лиховид О. Життя коротке – життя вічне / О. Лиховид // Музика. Київ. 1977. № 2.
43. Лісецький С. М. Березовський – основоположник класицизму в українській музиці. Перші класичні зразки хорового циклічного концерту. Лісецький С. Наукові статті. Рецензії. Навчально-методичні матеріали. Київ, 2009. С. 55-66.
44. Лісецький С. Й. М. Березовський – основоположник хорового циклічного концерту. Лісецький С. Й. Класицизм – провідний творчий напрямок в укр. музиці 2-ї пол. XVIII ст. – поч. XIX ст.: монографія. Київ, 2012. С. 44-58.
45. Макарова В. А. І слово в пісні відгукнеться... / В. А. Макарова, Л. А. Макарова. Суми : Собор, 2003. 287 с.
46. Максиму Березовському присвячується : колективна монографія / [ред.-упоряд. О. А. Шуміліна]. Львів : БОНА, 2023. 228 с. Режим доступу: https://lnma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/Berez_edit.pdf.
47. Маценко П. Дмитро Степанович Бортнянський і Максим Созонтович Березовський / П. Маценко. Вінніпег : Культура й Освіта, 1951. 32 с.
48. Мировський О. «Я бачив лише одного такого...» : [про Максима Созонтовича Березовського (1745-1777) – видатного композитора, диригента, співака, уродженця Сумщини] / О. Мировський // Голос України. 2015. № 202, 31 жовтня. С. 10.
49. Мімедченко В. В. Максим Березовський – композитор духовної музики / В. В. Мімедченко // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 28-29.
50. Максим Березовський. Віднайдені хорові концерти. Частина «А». Концерти чотириголосні. Київ, Видавничий дім «КОМОРА», ГО «Український фонд духовної музики», 2018. 160 с

51. Муха А. Композитори України та української діаспори / А. Муха. Київ : 2004.
52. Олійник Ю. Листи з потойбіччя / Ю. Олійник // Інфэрналії. Київ : Задруга, 2000. С. 95-108.
53. Ольховський А. Нарис історії української музики / А. Ольховський. Київ : Музична Україна, 2003. 225 с.
54. Перехожук Ж. Святкування ювілею / Ж. Перехожук // Музика. 1996. № 1. С. 2-3 : фотоіл.
55. Пилипенко Г.-Г. Максим Березовський – поряд з Моцартом : [український композитор, уродженець Сумщини] / Г.-Г. Пилипенко // Урядовий кур'єр. 2013. № 217, 23 листопада. С. 18.
56. Полехін А. Літургія Максима Березовського / А. Полехін // Культура і життя. 1983. 29 травня.
57. Протас П. П. Проб'ються звуки крізь віки... : (до 250-річчя від дня народження М. С. Березовського) / П. П. Протас, Л. А. Заводнова // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 33-37.
58. Пясковський І. Б. Поліфонія в українській музиці : [навчальний посібник] : до 100-річчя Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського / І. Б. Пясковський. Київ : [НМАУ ім. П. І. Чайковського], 2012. 270 с. : іл., ноти.
59. Пясковський І. Поліфонічні прийоми в хоровій творчості М. Березовського»; Дослідження. Досвід. Спогади. Збірник наукових і науково- методичних праць колективу КСМШ ім. М.В.Лисенка і НМАУ ім. П.І.Чайковського. Вип. 2. Київ, 2000. С. 6-23.
60. Розповіді про композиторів : Бах, Гендель, Вівальді, Скарлатті, Березовський, Бортнянський. Вип. 1. Київ : Музична Україна, 1994. 80 с.

61. Рудницький А. Українська музика : історично-критичний огляд / А. Рудницький. Мюнхен : Дніпрова Хвиля, 1963.
62. Савицький Р.-мол. Ушанування Березовського, Бортнянського та Веделя в Північній Америці. KALOFONIA: наук. зб. статей і матеріалів з історії церковної монодії та гимнографії, число 3 : до 60-ліття Крістіяна Ганніка та Юрія Ясіновського. Львів : Вид-во «Українського Католицького ун-ту», 2006.
63. Степаненко М. Максим Березовський. Соната для скрипки і чембало / М. Степаненко. Київ. 1983.
64. Стешко Ф. Березовський і Моцарт (з історії української музики XVIII ст.) / Ф. Стешко // Науковий збірник Українського Вільного Університету в Празі, Прага. 1942. Т. III. С. 357-375.
65. Стешко Ф. Березовський і Моцарт / Ф. Стешко // Науковий збірник Українського Вільного Університету в Празі Т. III. Прага, 1942. Передрук // Музика. 1994. № 4.
66. Сікорська І. Поповнення скарбниці української хорової класики [про нове нотне видання і компакт-диск «Максим Березовський. Віднайдені хорові концерти»]. Українська музична газета. № 4. Київ, 2018. С.10-11
67. Таран Н. Ф. Деякі аспекти хорового стилю М. Березовського / Н. Ф. Таран // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 40-41.
68. Терлецький В. В. «Білі плями» життєпису Максима Березовського / В. В. Терлецький // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 13-22.

69. Тюльпа Т. М. Творчий доробок М. Березовського у розвиток хорової музики в Україні / Т. М. Тюльпа // Витоки творчості Максима Березовського : матеріали наукової конференції, присвяченої 250-річчю з дня народження М. С. Березовського / Глухівська міська рада народних депутатів, Глухівський держ. пед. ін-т ; [редкол.: В. І. Белашов, В. В. Заїка]. Глухів : [б. в.], 1995. С. 39-40.
70. Удовенко І. І. Видатні композитори «золотої доби» української духовної музики : [М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель, М. Вербицький, І. Лаврінський] / І. І. Удовенко // Час мистецької освіти : (Т. Г. Шевченко в контексті мистецької освіти : до 200-річчя від дня народження) : збірник наукових праць / МОН України, Національна академія педагогічних наук України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України ; [редкол.: В. Г. Бутенко, В. М. Гриньова, С. Т. Золотухіна та ін.]. Харків : [ХНПУ ім. Г. С. Сковороди], 2014. С. 172-178.
71. Хвостенко Г. Березовський Максим Созонтович : [славетний музикант] / Г. Хвостенко // Сумщина. 2007. № 60, 9 червня. С. 3
72. Черторижська М. Вивчення хорової спадщини Д. С. Бортнянського у риторичному аспекті (на матеріалі духовного концерту № 15 «Прійдіте воспоим, людіє») / М. Черторижська // Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського : збірник наукових статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25–26 лютого 2016 року / Глухівський національний пед. ун-т ім. О. Довженка, Наукове т-во студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених Глухівського НПУ ім. О. Довженка ; [редкол.: І. Г. Довжинець, Г. П. Голяка, О. С. Благосмилов та ін.]. Глухів : ПВП «Видавничий будинок “Еллада”», 2017. С. 18-22.
73. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва : [монографія]. Ч. II. / О. Д. Шуляр. Івано-Франківськ : Плай, 2012. С. 148-152.
74. Шуміліна О. А. Постать Максима Березовського: відоме і невідоме / О. А. Шуміліна // КАЛОФОНІА, 2020. Ч. 10. С. 66-75.

75. Шуміліна О. А. Причасні вірші Максима Березовського: оригінал чи пізніша підробка? / О. А. Шуміліна // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2016. Вип. 4 (33). С. 25-37.
76. Шуміліна О. А. Сильова динаміка української духовної музики XVII–XVIII століть (за матеріалами рукописних колекцій) / О. А. Шуміліна. Донецьк : Браво, 2012. 299 с.
77. Шуміліна О. Максиму Березовському присвячується / О. Шуміліна // Музика. 2021. № 1/2. С. 12-15.
78. Шуміліна О. Опера «Селевк» у творчому житті Максима Березовського / О. Шуміліна // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : науковий журнал / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського ; [редкол.: А. Я. Скорик, С. В. Виткалов, Л. Д. Бабушка та ін.]. Київ : Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, 2022. № 3/4 (56/57). С. 97-112. Режим доступу: <http://chasopysnmau.com.ua/article/view/278208/276654>.
79. Шуміліна О. А. Хто такий синьйор Beresciollo? / О. А. Шуміліна // Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях : матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, Україна, 4–6 листопада 2021 р. Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2021. С. 254-258.
80. Шреєр-Ткаченко О. Історія української музики. Ч. 1. Розвиток української музичної культури від найдавніших часів до середини XIX ст. Київ, Муз. Україна, 1980. 198 с.
81. Юрченко М. Максим Березовський (огляд біографічних матеріалів) / М. Юрченко // Українське музикознавство. Київ : Музична Україна, 1984. Вип. 19. С. 23-36.
82. Юрченко М. Максим Березовський в Італії / М. Юрченко // Українська музична спадщина : Статті. Матеріали. Документи / М. Юрченко ; упоряд. М. Степаненко. Київ : Музична Україна, 1989. Вип. 1. С. 67-79.

- 83.Юрченко М. С. Максим Березовський в Глухові. Музичне життя міста / М. С. Юрченко // Література та культура Полісся, 2021. № 102. Серія «Філологічні науки». № 17. С. 141-175.
84. Юрченко М. Загадки однієї біографії / М. Юрченко // Музика. 1983. № 4.
85. Юрченко М. Невідомі твори М-Березовського / М. Юрченко // Музика, 1986. № 3.
86. Юрченко М. С. Одруження Максима Березовського. Огляд документальних матеріалів: до питання творчої біографії / М. С. Юрченко // Вісник Київського університету культури і мистецтв. 2021. № 44. С. 116-12.
87. Юрченко М. С. Хоровий концерт Максима Березовського «Прийдіте і видіте діла Божії»: виконавський аналіз. Молодий вчений. 2018. №2. С. 569–572.
88. Юрченко М. С. Максим Березовський: відомий і невідомий» URL: <https://youtu.be/u1CxIThaGD8>

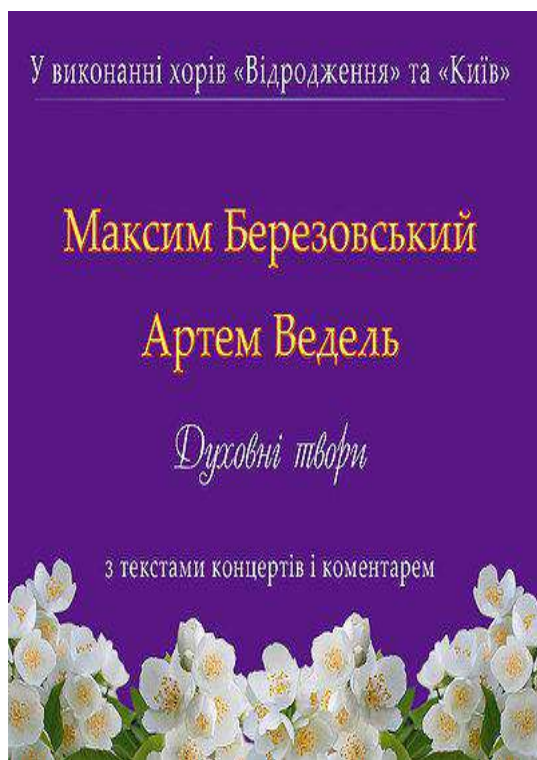
Книги про Максима Березовського

Книги, що розповідають про Максима Березовського, включають художню літературу, як-от "Страчена пісня" Миколи Дашкієва та "Неопалима купина" Юрія Колісніченка й Сергія Плачинди, а також біографічні видання, наприклад, книгу Неллі Топської, що призначена для молодших читачів. Також існують наукові праці, такі як колективна монографія від Львівської Національної Музичної Академії та роботи Василя Витвицького, як-от «Максим Березовський. Життя і творчість».

Дашкієв М. Страчена пісня. К.: Радянський письменник . 1985 287 с.

Розгорнувши книжку Миколи Дашкієва 'Страчена пісня', читач поринає в цікаву розповідь про головного героя - Максима Березовського. Максим Сазонтович Березовський - український композитор XVIII століття: талановитий самородок, який вийшов з народу. Його ім'я мало відоме українському загалу, адже композитор творив, головним чином, духовну музику — концерти, канти, псалми. Його ім'я пам'ятають лише музикознавці та православна церква. Трагічна доля Максима Березовського, який прожив трохи більше тридцяти років, цікаво відображена в даному творі. Починаючи з дитячих років, автор веде читача через його навчання, творчі здобутки та муки. Багато сторінок присвячено коханням та особистому життю композитора.

Подвійний ліцензійний компакт-диск «Максим Березовський, Артем Ведель. Духовні твори»

Комплект:

Брошура про життя і творчий шлях М. Березовського й А. Веделя
Ліцензійний подвійний компакт-диск духовних творів геніальних українських композиторів з інформативним буклетом, текстами концертів і коментарем. Духовні твори геніальних композиторів звучать у виконанні славнозвісних українських хорів «Відродження» та «Київ». Із творів М. Березовського до компакт-диска увійшло все, що на сьогодні записано з хорової спадщини композитора. З творчої спадщини А. Веделя увійшли шість духовних концертів, твори з Літургії № 1 та Всенічної. Тривалість звучання дисків максимальна: Диск 1 — 78:04; Диск 2 — 77:59. Автор текстів і упорядник — Ганна Куземська. Консультант — Тетяна Гусарчук, кандидат мистецтвознавства.

Брошура та буклет освітлюють важливі історичні, культурні та віронавчальні істини. Видавничий відділ Св.-Михайлівської парафії максимально знизив закупівельну ціну на диски з брошурою, аби зробити доступним національний духовний скарб для всіх верств населення, дати змогу нашій громаді — особливо ж молоді — дізнатися про славетних синів рідної землі, вслухатися та зрозуміти їхню музику, яка вражає красою весь світ.

Юрій Колісніченко , Сергій Плачинда
Неопалима купина ч. 2: Максим Березовський.
Артем Ведель. Вінніпег, 1971. Видавнича Спілка
“Тризуб”. 95 с.

Книга «Неопалима купина» Юрія Колісниченка та Сергія Плачинди, вперше видана в серії «Життя славетних», містить історичні повісті про видатних українських діячів: Роксолану, Галшку Гулевичівну, Феофана Прокоповича, Максима Березовського та Артема Веделя. Автори прагнули відродити пам'ять про цих особистостей, підкреслюючи їхній внесок у культуру та історію України. Назва збірки символізує незнищенність українського народу та його культури, подібно до квітки ясенця, що горить, але не згорає. Після публікації книга була вилучена з бібліотек за звинуваченням у «націоналістичному ухилі», однак згодом повернулася до читачів, ставши важливим внеском у збереження національної пам'яті.

Максим Березовський. Віднайдені хорові концерти. Частина “А”. Концерти чотириголосні // Антологія української духовної музики. Випуск V. — К. : Видавничий дім «Комора», ГО «Український фонд духовної музики», 2018. — 160 с.

Цей збірник є довгоочікуваним для української громадськості. Хорові концерти, що зараз оприлюднюються, довгий час були відомі лише за назвами та розшукувалися впродовж кількох століть. Адже до того музикант М. Березовський, що була відома лише за кількома збереженими зразками, передбачалася як творчість найвищої художньої

якості. Окрім того, саме у цих концертах композитор повинен був відшукати той мелодизм, ті гармонічні й поліфонічні засоби, що дозволили йому

сформувати абсолютно оригінальну форму циклічного хорового концерту XVIII століття.

Так і сталося! Віднайдені хорові концерти підтвердили очікування а де в чому й здивували сміливістю використання музичних засобів, яскравим, радісним світовідчуттям та неперевершеним музичним «словотворенням», коли співоча інтонація «заговорила» виразною мовою, в якій прозоро проступає світлий релігійний настрій та висока етична установка його творця.

Рукописи з концертами М. Березовського були віднайдені в Києві у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтв України на початку XXI століття. Проте, рукописи містили не достатній нотний матеріал, частину якого вдалося перевірити та поновити, порівнюючи з рукописами Всеросійського об'єднання музею музичної культури ім. М.І. Глинки у Москві та інших архівів Росії. Редагування, корекція, а часом і реконструкція потребувала часу.

Нотний збірник містить дев'ять чотирьохголосних концертів Максима Березовського, а саме: «Слава во вишніх Богу, «Тебе, Бога, хвалим. C-dur, №1», «Милость і суд воспою Тебі, Господи», «Всі язиці воспещите руками», «Не імами інія помощи», «Приїдіте і видіте діла Божия», «Господи, силою Твоєю возвеселиться цар», «Тебе, Бога, хвалим. C-dur, №2». Підтекстовка — українською вимовою церковнослов'янського тексту, що відповідає традиції церковного співу у російських церквах часів Березовського. Тексти збірника дубльовано англійською мовою а підтекстовка — латинською транслітерацією, що дозволяє поширювати цю видатну пам'ятку української класичної музики за кордоном. Наявність ґрунтовної вступної статті та приміток у кінці збірника дозволяє використовувати його, окрім чисто практичного призначення, й у навчанні. Тому збірник прийнятий Міністерством культури України у якості Навчально-методичного посібника для закладів освіти галузі культури і мистецтв.

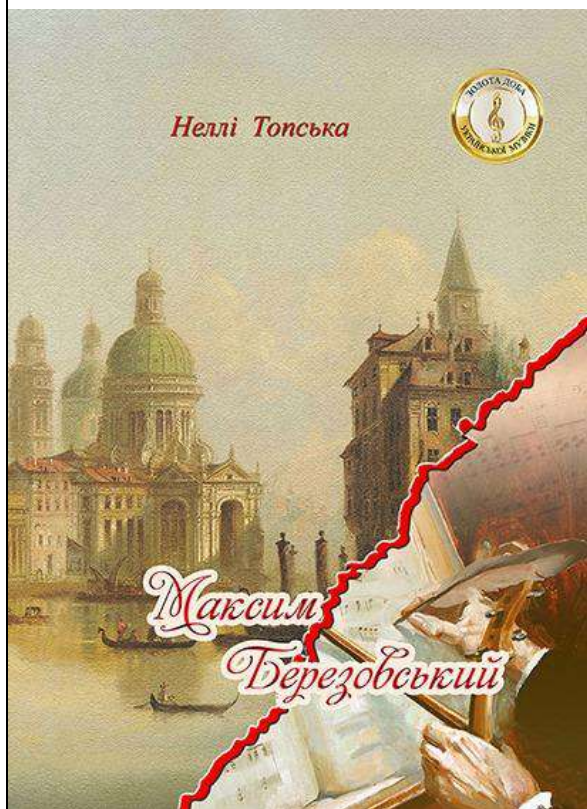
Збірник вийшов за сприяння Українського музичного товариства Альберти, м. Едмонтон, Канада, Українсько-Британського СП «Комора» та інших культурних організацій Канади й України та окремих благодійників, назви та імена яких зазначено у подячному листі збірник.

Дашкієв, Микола. Страчена пісня : роман / М. Дашкієв. – Київ: Радянський письменник, **1985**. – 286 с. : іл.

Історичний роман Миколи Дашкієва присвячений життю і творчості українського композитора 18 ст. Максима Березовського, який лишив яскравий слід в історії вітчизняного музичного мистецтва. Перед читачем проходять роки його перебування в Україні, в Петербурзі, за кордоном. Автор переконливо і з великою любов'ю описує чарівний образ свого героя, що трагічно загинув під тиском несправедливості тогочасного суспільного ладу. Розгорнувши книжку Миколи Дашкієва «Страчена пісня», читач поринає в цікаву розповідь про головного героя - Максима Березовського - українського композитора XVIII століття. Він - талановитий самородок, який творив, головним чином, духовну музику — концерти, канти, псалми. Трагічна доля Максима Березовського, який прожив трохи більше тридцяти років, цікаво відображена в даному творі. Починаючи з дитячих років, автор веде читача через його навчання, творчі здобутки та муки. Багато сторінок присвячено кохання та особистому життю композитора.

Аудиокнига

Топська, Неллі. Максим Березовський [Текст] : [для серед. та ст. шк. віку] / Н. Топська. - К. : ТОВ Книжкова база Альфа, 2018. - 64 с. - (Золота доба української музики).

Неллі Топська "Максим Березовський" Золота доба української духовної музики подарувала світові сузір'я променистих талантів – Максима Березовського, Дмитра Бортнянського й Артемія Веделя. Книга розповідає про трагічну долю Максима Березовського – одного із перших українських

композиторів, велич таланту якого визнали у Європі. За своє коротке, мов спалах, життя він пізнав успіхи й невдачі, славу й забуття. Рання фатальна загибель композитора була приводом для різноманітних домислів, і тому біографія його вміщує безліч нерозгаданих таємниць. Книга адресована дітям середнього та старшого шкільного віку, а також усім, хто цікавиться українською музичною культурою.

Диск

Максим Березовський. Віднайдені хорові концерти

Компакт-диск: «Максим Березовський. Віднайдені хорові концерти» містить дев'ять хорових чотириголосних хорових концертів. Ці концерти видані друком у нотній збірці: «Максим Березовський. Віднайдені хорові концерти. Частина «А». Концерти чотириголосні // Антологія української духовної музики. Випуск V. К. :

Видавничий дім «Комора»; «Український фонд духовної музики», 2018 у редакції Мстислава Юрченка.

І нотна збірка, і компакт-диск презентувалися на концерті-презентації, що відбувся 02 грудня 2018 р. в Михайлівському Золотоверхому соборі.

Запис здійснено «Патріаршим хором УГКЦ» та хором «Українського фонду духовної музики» під керівництвом Мстислава Юрченка.

Запис відбувся у приміщенні собору Вишгородської Богородиці міста Вишгород.

Режисер — Олексій Грицишин.

Максим Березовський. Віднайдені хорові концерти. Випуск “А”. Концерти чотириголосні. Навчально-методичний посібник для закладів освіти галузі культури і мистецтв. — К.: Видавничий дім «КОМОРА», ГО «Український фонд духовної музики», Київ — 2018. — 160 с. ISBN978–617–7286–40–9.

Збірка виходить з друку як п'ятий випуск «Антології української духовної музики», що планується з двох частин: “А” – концерти чотириголосні та “Б” — двохорні концерти. У пропонований збірник увійшли дев'ять чотириголосних хорових концертів композитора, які ще не видавалися. Перше видання цих творів заповнює прогалину, що досі існувала серед відомих концертних творів Максима Березовського початкового та завершального періодів його творчості і представляє його творчий концертний доробок у найбільшій повноті та цілісності. Концерти підтекстовано церковнослов'янською мовою з українською вимовою та додано англійську транслітерацію тексту. Для хорових диригентів та виконавців, співаків, науковців, педагогів, учнів та студентів, усіх любителів і шанувальників української духовної музики.

Музика Максима Березовського у звучанні сучасних композиторів

Твори українського композитора Максима Березовського виконуються сучасними музикантами, зокрема, його духовні концерти та хорові твори звучать у сучасному аранжуванні та в оригінальному виконанні хорів, які продовжують традиції українського хорового мистецтва.

Де можна почути твори Березовського:

- **Академічні хорові колективи:**

Багато хорових капел і співочих колективів в Україні та за її межами виконують духовні концерти Березовського, як-от знаменитий «Не отвержи мене во время старости».

- • **Сучасні аранжування:**

Існують сучасні інтерпретації його музики, які поєднують класичні традиції з сучасними музичними рішеннями.

- • **Виконання на фестивалях та концертах:**

Твори Березовського часто звучать на музичних фестивалях, присвячених класичній та духовній музиці, а також на концертах, що вшановують українську музичну спадщину.

- • **Записи на стрімінгових платформах:**

Багато сучасних виконавців, хорів та оркестрів записують та викладають свої виконання творів Березовського на стрімінгових сервісах, де їх можна прослухати онлайн.

М. Березовський на українській сцені

Українські композитори на культурному фронті

7 вересня 2025 року у Музеї сучасного українського мистецтва Корсаків у Львові виступив Академічний камерний оркестр «Віртуози Львова».

У програмі концерту прозвучить українська класика та сучасні автори:

- Максим Березовський. «Отче наш» для струнного оркестру

У вересні Open Opera Ukraine та Академія давньої музики Леополіс за підтримки Українського культурного фонду представляли проєкт «Березовський/Рачинський: нові звукові ландшафти». Це будуть онлайн-презентація диску, концерт, публікація партитур восьмиголосних хорових концертів Андрія Рачинського та Максима Березовського

Проект прикметний взаємодією двох українських колективів, що давно і цілеспрямовано працюють в царині історично інформованого виконавства – вокальних ансамблів «Partes» (Київ) під орудою Наталії Хмілевської та «A cappella Leopoldis» (Львів), яким керує Людмила Капустіна. Аудіозапис диску здійснювався у храмах Києво-Печерської лаври.

Унікальний концерт барокової музики «У стані афекту: від жаги до жаху» відбувся у Києві у Колонний зал імені Миколи Лисенка Національної філармонії України. Виступали : Trio Subertu – інтернаціональний ансамбль із німецького Кельна, що спеціалізується на історично інформованому

виконавстві музики від раннього бароко до класицизму. Двоє учасників тріо – Катерина Суглобіна й Варвара Турта – з України, Дмитро Березін – з Литви.

Музиканти представлять програму «У стані афекту: від жаги до жаху», що ілюструє чотири з восьми основних афектів (за Атанасієм Кірхером): «жах – скорбота – бажання – радість», повідомляє комунікаційний відділ Національної філармонії. Теорія афектів сягає своїми витокami до античності, втім, особливо широкого поширення вона набула в епоху бароко. Барокова музика фокусується передовсім на вираженні людських емоцій та пристрастей, що своєю чергою диктували певну музичну мову композицій та навіть визначали тональний план. Більшу частину творів музиканти виконуватимуть у своїй концертній практиці вперше, це стосується, зокрема, двох тріо-сонат (Дітріха Букстехуде й Алессандро Страделла) – найпоширенішого барокового жанру.

Ансамбль, що сформувався у німецькому місті Кельні, переважно зі студентів та випускників відділу старовинної музики Кельнської вищої школи музики спеціалізується на історично інформованому виконавстві музики від раннього бароко до класицизму.

М.Березовський на німецькій сцені

Кристіан Філіпс і Ольга Приходько

Цьогоріч 23 лютого у Берлінському кафедральному соборі відбувся концерт в межах програми **«Бах / Березовський — Українські відкриття з архіву Берлінської співочої академії»**, присвячений 280-й річниці від дня

народження Максима Березовського. Проєкт ініціювала українська хормейстерка, засновниця й керівниця вокального ансамблю **«Alter Ratio»** **Ольга Приходько** разом із програмним директором Співочої академії **Кристіаном Філіпсом**. Концерт організовано за підтримки Українського інституту. Для українських музикантів і музиканток, які досліджують ранню музику, Sing-Akademie — це знакова назва, адже саме звідти походив так званий «бахівський архів», що після Другої світової зберігався спочатку в бібліотеці Київської консерваторії, а від 1973 року — в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України, на території Софії Київської. 2001 року архів, за винятком трьох десятків рукописів, за процедурою реституції повернувся до Німеччини. 2022 року Ольга дістала можливість зануритися в ці скарби, а також долучитися до роботи одного з найзнаменитіших «хорових клубів» у світі, історія якого налічує вже майже три століття. Крім київського вокального ансамблю **«Alter Ratio»**, якому у квітні цього року виповнилося 15 років, у концерті взяли участь оркестр **«lautten compagney Berlin»**, а також вокальний ансамбль **«kammertón»**, який Ольга зібрала у 2022 році з українських переселенців.

М.Березовський на австрійській сцені

Диригент Йорг Цвікер

Твори Березовського належать до так званого галантного стилю — перехідного періоду між бароко й класицизмом у музиці. Виконання такої

музики, звісно, дає змогу експериментувати — але так, щоб це відповідало смакам того часу. Диригент Йорг Цвікер: «Березовський став для мене сенсацією» Йорг Цвікер — австрійський диригент, віолончеліст, фахівець з виконання музики ранніх епох. Він послідовно підтримує українців: у його соцмережах регулярно з'являються дописи про російсько-українську війну, на його руці — татуювання з тризубом, на обкладинці сторінки у *Facebook* — фото, як він грає на віолончелі на тлі зруйнованого російською ракетою Будинку творчості письменників у Ірпені. Під час повномасштабного вторгнення вже кілька разів приїжджав в Україну; цього літа — аби долучитися до проєкту «Березовський: звукова антологія творчості».

Можна беззаперечно стверджувати, що геній Максима Березовського яскраво проявився в його сакральній творчості. Це дало поштовх формуванню якісно нового класицистичного стилю української духовної музики. Сакральна музична спадщина Максима Березовського – це вагома ви сокохудожня частина як українського, так і загальноєвропейського музичного мистецтва другої половини XVIII століття.

Загалом, Максим Березовський залишається важливим композитором, чия музика продовжує жити завдяки зусиллям сучасних музикантів, які вшановують його спадщину.

